

Hans Grooten

(Steenwijksmoer, 23 juli 1937 - Kampen, 18 september 2021)

door Theo van Mierlo

‘Dit is een boeiend vak, héél boeiend zelfs. Als hier iemand aan de ba-lie komt, weet je nooit wat hij of zij wil weten. [...] Het is aan ons om de mensen de goede stukken in handen te geven. Wat dat betreft hebben we hier een ANWB-functie’, aldus Hans Grooten in een interview in het *Nieuw Kamper Dagblad* van 11 juni 1998 met journalist Jan Hengeveld, bij gelegenheid van zijn afscheid als gemeentearchivaris van Kampen per 1 augustus van dat jaar.

De uitspraak kun je min of meer als typerend zien voor de wijze waar-op Grooten zijn functie als gemeentearchivaris vervulde. Meer dan bij de vroegere archivariissen stonden behoud en beheer van het archief en dienstbaarheid aan de bezoekers voorop en niet de status van archivaris met vele publicaties en nevenfuncties als bewijs van die status.

Van laborant tot archiefmedewerker

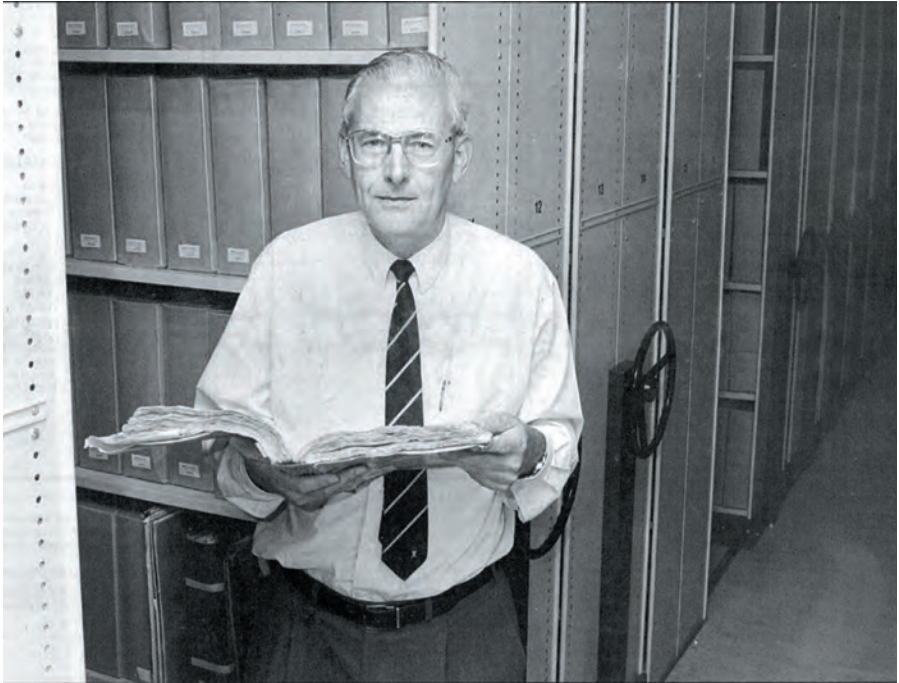
Johannes (Hans) Grooten werd op 23 juli 1937 geboren te Steenwijksmoer, gemeente Coevorden. Een echte Drent dus, bij wie bescheidenheid en so-berheid in de volksaard ingebakken zou zijn; én een ‘zanddrent’, die zich meestal iets verheven voelt boven de wat ruigere en directere ‘veendrent’. ‘Wij praten er altijd een beetje omheen’, zoals een ‘zanddrent’ eens formu-leerde. Wie Grooten van dichtbij in zijn werk heeft meegemaakt, zal deze ei-genschappen van een Drent van de zandgrond zeker herkennen. Overigens benoemde hij ook zelf met regelmaat dat er zeker verschillen zijn tussen Drenten van het zand en van het veen, en liet zich zelfs wel eens ontvallen zich ook verheven te voelen boven de ‘veendrent’.

Nadat Grooten zijn werkzame leven begon als laborant in de staalindustrie, won rond zijn dertigste toch zijn belangstelling voor geschiedenis en voor-al genealogie steeds meer terrein. Hij volgde aan de Rijks Archiefschool de opleiding voor middelbaar archiefambtenaar en vertrok zomer 1968 met zijn jonge gezin naar Middelburg, waar hij als archivist werd aangesteld

bij toen nog het Rijksarchief in Zeeland (tegenwoordig het Zeeuws Archief). Toen in 1974 een vacature bij het Gemeentearchief Kampen vrijkwam, bood dit dé kans zich weer dichterbij zijn geliefde Drenthe te vestigen. Per 1 mei van dat jaar begon Grooten als adjunct-archivaris bij het Kamper archief - toen nog gevestigd in het Oude Raadhuis - waar Dick van der Vlis de scepter zwaaide. Deze had in 1971 John Don, een archivaris van de oude snit, opgevolgd als gemeentearchivaris. Onder zijn leiding, daarin aangespoord door burgemeester en historicus Sybren van Tuinen, moest het archief meer toegankelijk worden voor belangstellende onderzoekers. Onder leiding van Van der Vlis (een leeftijdgenoot) werkte Grooten mee aan de realisatie van een nieuw archiefgebouw, ondergebracht in het vroegere kantoor van de Rijksdienst voor de Zuiderzeewerken aan de Molenstraat. Begin februari 1977 werd het nieuwe archiefgebouw betrokken en konden de pijlen meer gericht worden op een beter beheer en betere toegankelijkheid van het archief. Zo wijdde Grooten zich onder meer aan het ordenen en beschrijven van de collectie foto's, de handbibliotheek en de omvangrijke historisch-topografische collectie van het archief. Zijn gedetailleerde beschrijvingen op blocnotebriefjes van deze laatste collectie vormden decennialang de enige, maar wel duidelijke toegang.

Bescheiden gemeentearchivaris

Enigszins gefrustreerd door te weinig (financiële) medewerking vanuit het gemeentebestuur - na het vertrek van Van Tuinen - voor zijn plannen voor en met het archief, verruilde Van der Vlis per 1 november 1981 het ambt van gemeentearchivaris voor dat van archiefinspecteur in de provincie Friesland. Het gemeentebestuur zag hierin een gelegenheid om op de gemeentelijke uitgaven te bezuinigen en wilde in diens plaats Grooten benoemen tot gemeentearchivaris. Aangezien Kampen behoorde tot een select gezelschap van gemeenten waarvan de in 1968 in werking getreden Archiefwet 1962 bepaalde dat het archief vanwege het historische belang geleid diende te worden door een hoger archiefambtenaar (dus met een universitaire opleiding), was dit feitelijk niet mogelijk; immers Grooten was middelbaar archiefambtenaar. Inmiddels was hij echter al wel begonnen aan een deeltijdstudie geschiedenis aan de Rijksuniversiteit Utrecht. Uiteindelijk verleende het ministerie van Cultuur Recreatie en Maatschappelijk Werk (tijdelijke) dispensatie, waarna in het voorjaar van 1982 alsnog de benoeming van Hans Grooten tot gemeentearchivaris kon volgen. Nadat Grooten in de zomer van het volgende jaar zijn doctoraalexamen behaalde en vervolgens het staats-

Hans Grooten in juni 1998 in het depot van het Gemeentearchief aan de Molenstraat. Foto: René van de Weerd.

examen hoger archiefambtenaar voltooide, kon de dispensatie in 1984 opgeheven worden en voldeed Kampen met een gekwalificeerde archivaris weer aan de Archiefwet.

Daar waar Van der Vlis in persoonlijke contacten, lezingen, brieven, verslagen en artikelen niet ophield te hameren op wat er voor een goede toekomst van het archief diende te gebeuren, probeerde Grooten veelal in de luwte resultaten te bereiken. Zijn bescheidenheid en voorzichtigheid als ‘zanddrent’ droeg hier zeker aan bij in tegenstelling tot zijn voorganger, die - contactueel al geen begaafd mens - door zijn in het vuur van zijn stellige overtuiging vaak scherpe en stekelige toon sommige zaken niét voor elkaar kreeg. Hij zette de door Van der Vlis in gang gezette microverfilming van archiefbestanddelen voort, waaronder de plaatselijke kranten; gezien het gegeven dat kranten gemaakt worden van het allerslechtste papier geen overbodige luxe. ‘De bezoeker wordt er zich trouwens steeds meer van bewust dat de krant een volwaardig historische bron is, waaruit veel informatie kan worden geput. De krant waar morgen de vis in gaat, is over dertig jaar een zeldzaam-

heid', aldus een tweede door Grooten in zijn afscheidsinterview aangeven reden voor verfilming. Ook de door de gemeente verleende bouwvergunningen werden verfilmd. Dat op basis van de nieuwe Archiefwet 1995 de originele bescheiden vervolgens vernietigd mochten worden, wat Grooten ook van plan was, leidde tot ophef in archievenland. Immers daarmee zouden ook de oorspronkelijke bouwtekeningen vernietigbaar zijn. Uiteindelijk werden (gelukkig) toch niet alle bouwtekeningen na verfilming vernietigd. Overigens is de discussie daarover binnen de archiefwereld in deze tijd van digitalisering nog steeds actueel.

Restauratie en toegankelijkheid

Van der Vlis benadrukte het al, maar Grooten wist het in gang te zetten: het verantwoord raadplegen van bronnen is alleen mogelijk als deze in een goede materiële staat verkeren. In 1987 beoordeelde een restaurator dat de nodige restauratie van een belangrijk deel van het archief op 3 miljoen gulden geschat moest worden. 'Zoveel geld kan zelfs een grote gemeente daar niet voor uittrekken. We laten de stukken niet verrotten, maar er moeten wel verschillende dingen achter slot en grendel', aldus Grooten in het *Nieuw Kamper Dagblad* van 17 maart 1988. Uiteindelijk wist hij wel een structureel restauratiebudget binnen te halen, waardoor het kerndeel van het archief gedurende de daaropvolgende jaren fasegewijs gerestaureerd kon worden. Eerder al was de omvangrijke en historisch zeer belangrijke collectie charters (archiefstukken van perkament) onder leiding van Grooten aangepakt. Oorspronkelijk - veelal opgevouwen - bewaard in papieren enveloppen, werden deze geplat, gerestaureerd en geborgen in melinex hoezen, waardoor ze hangend een plek in het depot kregen.

Niet alleen een goede materiële staat of microverfilming (tegenwoordig digitalisering) maakt blijvend raadplegen van bronnen mogelijk, een goede toegankelijkheid voor een breed publiek is ook van belang. Via de reeks Kamper Historische en Genealogische Bronnen zijn talrijke bronnenreeksen in het archief eenvoudig raadpleegbaar voor bezoekers van de studiezaal. Hoewel de eerste uitgave in de inmiddels uit vele tientallen delen bestaande reeks nog onder Van der Vlis verscheen, is het vooral Grooten geweest die de kleine groep van onderzoekers stimuleerde en faciliteerde om hun noeste arbeid in deze reeks uit te geven.

Bij zijn afscheid in 1998 prijsde Grooten zich nog gelukkig met het feit dat hij de technische vooruitgang nog meegemaakt heeft. 'De jongere generatie is tijdens de opleiding al volop met automatisering bezig en wordt er he-

lemaal voor klaargestoomd, terwijl wij ons de materie tijdens de rit eigen moesten maken. De ontwikkelingen gaan steeds verder. Over tien jaar kan iemand van achter zijn bureau in Tilburg via internet alle informatie tot zich nemen die hij wenst en hoeft hij niet meer naar ons archief te komen. Daar ben ik van overtuigd', aldus Grooten in zijn eerder aangehaalde afscheidinterview. Hier was hij net als vele anderen destijds, achteraf toch iets té optimistisch; inmiddels weten we 24 jaar na zijn vertrek dat dit niet reëel blijkt te zijn. Maar dat de automatisering ook niet meer in de archiefwereld valt weg te denken is natuurlijk overduidelijk.

Blijvend bescheiden

Grootens Drentse bescheidenheid was niet alleen zichtbaar in het leiden van de archiefdienst, maar ook in de wijze waarop hij zich buiten het archief manifesteerde. Zelden trad hij als archivaris buiten zijn strikte archiefterrein. Ja, hij was een achttal jaren lid van de redactiecommissie van de *Kamper Almanak* en maakte ook deel uit van de redactiecommissie van de door de IJsselacademie in 1993 uitgegeven *Geschiedenis van Kampen, Deel 1*. En ja, hij was ook lid van de adviescommissie die de inrichting van het Gotisch Huis tot Stedelijk Museum begeleidde. Maar in een interview met Hans Wiersma in het *Nieuw Kamper Dagblad* van 7 februari 1986 gaf Grooten aan zich geen echte 'museumman', noch expert in de geschiedenis van Kampen te voelen. Niettemin geloofde hij, dat hij een waardevol adviseur kon zijn door zijn kennis van juist het gemeentearchief, van wat er door anderen rondom het gemeentearchief bestudeerd wordt en van de witte vlekken die er nog in de geschiedschrijving over Kampen zitten. Dát zag hij als zijn taak als archivaris en bijvoorbeeld níét het geven van lezingen en cursussen of het publiceren. In tegenstelling tot zijn voorgangers heeft Grooten dan ook weinig geschreven over Kampen. Zijn belangrijkste publicatie, zijn magnum opus, was: *Pachters van de stadservern op het Kampereiland 1432-1998*. Dit overzicht van alle (bekende) pachters van alle stadservern op het Kampereiland geldt als een standaardwerk. Het verscheen in 1999, dus na zijn vertrek als gemeentearchivaris. Uit dit werk blijkt duidelijk zijn voorliefde voor genealogie, waarin hij zich privé en zeker na zijn vertrek als archivaris ook volop kon uitleven, in zowel Drenthe als de Duitse grensstreek.

'Ik denk dat ik na verloop van tijd wel afstand kan nemen van het archief. Het is nu eenmaal een gegeven dat ik stop. Zodra ik de deur voor de laatste keer achter me dicht heb getrokken, moet een ander de kar trekken', aldus Grooten bij zijn vertrek. En die afstand nam hij letterlijk. Na het verschijnen

van zijn boek verdween hij in de anonimiteit en bewoog zich niet meer in de historische scene van Kampen.

Met zijn overlijden in september 2021 is ons een persoon ontvallen die, ondanks zijn Drentse bescheidenheid, in de geschiedschrijving van het Kamper archief zeker een belangrijke plaats inneemt.